

Асанбекова Д.Д., Байматов Н.Б., Карабакла Элиф

**СТУДЕНТТЕРДИН ЭМОЦИОНАЛДУУЛУК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮН
ПЕДАГОГИКАЛЫК ЭКСПЕРИМЕНТ МЕНЕН АНЫКТОО**

Асанбекова Д.Д., Байматов Н.Б., Карабакла Элиф

**ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ
ЧЕРЕЗ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ЭКСПЕРИМЕНТ**

D.D. Asanbekova, N.B. Baimatov, Karabakla Elif

**THE DEFINITION OF EMOTIONAL COMPETENCE OF STUDENTS
USING PEDAGOGICAL EXPERIMENT**

УДК: 373.1

Илимий изилдөөдө Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин филология, информатика жана физика багытында окуп жатышкан студенттердин эмоционалдык компетенттүүлүгү аныкталган. Эмоционалдык компетенттүүлүк тест жүргүзүү менен белгиленген жана адистик боюнча жана курс боюнча берилди.

Негизги сөздөр: эмоция, эмоциянын түрлөрү, тест, метод, эмоционалдуулук, эмоционалдуулук компетенттүүлүк, деңгээл.

В научном исследовании определена эмоциональная компетентность студентов по направлениям филология, информатика и физика Кыргызского национального университета имени Жусупа Баласагына. Эмоциональная компетентность определена тестированием и дана по специальности и по курсу.

Ключевые слова: эмоция, виды эмоций, тест, метод, эмоциональность, эмоциональная компетентность, уровень.

In a scientific study defined emotional competence of students in the fields of Philology, Informatics and physics of the Kyrgyz national University named Zhusup Balasagyn. Emotional competence determined by testing and is given on specialty and rate.

Key words: emotion, types of emotions, test, method, emotion, emotional competence, level.

Эмоция адамдын абдан татаал психологиялык абалы катары кабыл алынат жана педагогикалык процессте эмоциянын төмөнкү функцияларды аткарат:

1. Козголтуу, эргүү функциясы. Эгерде окуу процессинде студент өзүнүн ийгилигин аныктаса, анда анын эмоциясы кийинки ишмердүүлүккө мотив катары каралат. Баса көрсөтүүчү нерсе, эгерде педагогикалык процесс туура абалда өтсө, анда студенттин жетишпегендиги, анын кийинки аракеттерине оң таасир этиши ыктымал. Демек, педагогикалык процессте эмоционалдуулук анын натыйжалуулугуна түздөн-түз таасир этет.

2. Аныктоо, баалоо функциясы. Педагогикалык процессте эң биринчи ирээт мүмкүн болушунча ар бир студент өзүн-өзү тынымсыз жана үзгүлтүксүз баалап, аныктап турушу керек. Ишмердүүлүктүн өз убагында туура бааланышы студентте адекваттуу эмоционалдык ой-толгонууну түзөт. Натыйжада, студенттин ишмердүүлүгүнүн активдешүү процесси

орун алат жана педагогикалык процесс эмоционалдык “жарылыштар” менен жүрөт, башкача айтканда чыныгы жаңы ачылыштар, таң калуулар, сүйүүнүүлөр же күйүнүүлөр толугу менен орун алат.

3. Экспрессивдүү функциясы. Педагогикалык процесс абдан жагымдуу абалда өтсө ар бир студент чыныгы баарлашууну каалайт. Натыйжада алардын окуу мазмунун кайрадан калыбына келтирүүдө бардык зарыл болгон вербалдык жана вербалдык эмес каражаттар толук колдонулат. Алардын сүйлөө кеби эмоционалдык “боёк” менен кооздолуп айтылат. Ошентип, студенттердин мимикасы, жаңсоосу, пантомималык аракеттери жогорку деңгээлде жүрөт.

4. Багыттоо функциясы. Эгерде педагогикалык процессти жагымдуу абалда жүргүзсө, ар бир студент педагогикалык процессте өзүнүн аракеттери сөзсүз түрдө мурунку аракеттерден түздөн-түз көз каранды экендигине толугу менен ынанат. Демек, туура жүргүзүлгөн педагогикалык процессти багыттоого толук учурайт. Ошентип, оң эмоционалдык сезим учурда өтүп жаткан педагогикалык процессти жыйынтыгы гана эмес, келечекте боло турган педагогикалык процесстин күтүлгөн жыйынтыгына карата эмоционалдык ой-толгонуу орун алат. Натыйжада келечектеги ишмердүүлүктү натыйжалуу жүргүзүү үчүн багыт берүүгө мүмкүнчүлүк түзүлөт.

5. Адаптациялоо функциясы. Эгерде педагогикалык процессти туура психологиялык жагдайда өткөрүлсө, анда педагогикалык процессте орун алган күтүлгөн да, күтүлбөгөн дагы абалдарга жараша студенттер адекваттуу өзгөрүүгө учурап турушат.

6. Креативдүүлүк функциясы. Чыгармачылык сөзсүз түрдө эмоционалдуу өргүүнү, кубануу талап кылат. Эгерде педагогикалык процесс натыйжасы ар бир студентти кубантса жана улам жаңы жетишкендиктерге аракеттенүүнү пайда кылса, кайсы бир убакытта сөзсүз түрдө жаңылык, башкача айтканда креативдүү ишмердүүлүк орун алат.

Жогоруда келтирилген теориялык жана практикалык маселелерден улам төмөнкүдөй натыйжаларды алууга болот:

- Педагогикалык процесс жөн гана рационалдуу логикалык болбостон, ал сөзсүз эмоционалдуу “боёктор” боёлуп турушу абзел;

• Педагогикалык процесс студенттердин оң эмоционалдуу ой-толгоосу менен тынымсыз коштолуп турушу керек. Ар бир студентте таануунун натыйжасын алдын-ала күтүү сезими, аларда активдештирүүнү пайда кылат;

• Эмоция сөзсүз түрдө козгоочу, багытоочу функцияга ээ болуу менен окуу-таануу процессине чыныгы кызыгуу алып келет.

Изилдөөдө Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин студенттеринин эмоционалык компетенттүүлүгү педагогикалык эксперимент жүргүзүү менен аныкталды. Изилдөөнүн методу катары В.М. Русалованын методун кабыл алдык [1]. Бул методго ылайык, ар бир катышуучуга 42 суроодон турган тест берилет. Ар бир суроого сунушталган төрт варианттын бирөөнү тандоо керек. Ар бир жооп балл менен такталат: “мүнөздүү эмес” – 1 балл, “аз мүнөздүү” – 2 балл, “мүнөздүү” – 3 балл жана “толук мүнөздүү” - 4 балл. В.М. Русалованын методуна ылайык тест тапшырган инсандын үч багыттагы эмоция аныкталат:

1. Психомотордук эмоция;
2. Интеллектуалдык эмоция;
3. Коммуникативдик эмоция.

Ар бир багыт боюнча топтолгон баллы эң төмөнү 12 баллдан башталып, эң чоң мааниси 48 балл болот. Ошондуктан, эмоцияны беш деңгээлде бөлүп карасак болот:

- а) эң төмөн: 12 ÷ 17 балл;
- б) төмөн: 18 ÷ 24 балл;
- в) орто: 25 ÷ 35 балл;
- г) жогору: 36 ÷ 42 балл;
- д) эң жогору – 43 ÷ 48 балл.

Жогоруда белгилегендей, педагогикалык экспериментке физика, математика, информатика жана ошондой кыргыз тили багытындагы билим алып жаткан студенттер катышышты. Экспериментке катышкан студенттердин сандык көрсөткүчү 1-таблицада берилди.

1-таблица

Катышкан студенттердин саны

курс	физика		математика		информатика		кыргыз тили	
	I	IV	I	IV	I	IV	I	IV
саны	44	42	43	40	42	40	27	25
жалпы	86		83		82		52	
баары	303							

Студенттердин эмоция боюнча деңгээлдерге бөлүнүштөрү 2-таблицада берилди.

Таблица 2

Студенттердин эмоция боюнча деңгээлдерге бөлүнүштөрү

Эмоциянын багыты	деңгээли	физика		математика		информатика		кыргыз тили	
		I	IV	I	IV	I	IV	I	IV
I	өт	2	-	3	-	4	2	-	-
	т	11	7	14	13	15	10	10	8
	о	51	49	46	49	48	46	52	38
	ж	36	44	33	33	33	36	38	45
	өж	-	-	4	5	-	6	-	9
II	өт	3	-	6	-	7	-	4	-
	т	10	7	10	2	13	11	18	7
	о	65	62	60	64	66	51	47	49
	ж	22	27	24	29	14	31	31	36
	өж	-	4	-	5	-	7	-	8
III	өт	12		13	-	11	-	8	
	т	24	25	20	18	22	22	10	4
	о	77	75	76	72		49	44	52
	ж	23	25	24	28	18	29	38	44
	өж	-	-	-	-	-	-	-	-

Педагогикалык эксперименттин жыйынтыгы катары төмөнкү закон ченемдүүлүктөрдү көрсөтө алабыз:

- ✓ күтүлгөн эле, кыргыз тилинде окуган студенттердин көрсөткүчү физика, математика жана информатика багытында билим алышкан студенттерге салыштырмалуу жогорураак болду. Андан кийинки жакшы көрсөткүчтү информатика багытындагы студенттер көрсөтүштү.
- ✓ студенттердин курстан курска көчүүдө, алардын **EQ** билинээр, билинбес гана көтөрүлөт.
- ✓ эмоциянын багыттарынын ичинен интеллектуалдык эмоционалдуулук салыштырмалуу түрдө жогорку көрсөткүчтөрдү берди.
- ✓ болочоктогу мугалимдердин арасынан бири дагы коммуникативдик эмоционалдуулук боюнча эң жогорку деңгээлге жете алышкан жок.

Адабияттар:

1. Ильин Е. П. Эмоции и чувства. - СПб: Питер, 2001. - 752с.
2. Сияев Т.М. Азыркы мугалимдин компетенттүүлүгү: эмоция жана эмпатия // Жалал-Абад мамлекеттик университетинин жарчысы, 2012, № 1 (26), 1 бөлүм, 216-222-бб.
3. Рейнольдс М. Коучинг: эмоциональная компетентность. - М., 2003.

Рецензент: к.пед.н. Бектурова Э.О.